

A mezei juhar rovarvilága

Dr. Tuba Katalin – egyetemi adjunktus*

Dr. Lakatos Ferenc – egyetemi tanár*

Mezei juhar

www.azevfaja.hu

A mezei juhar kártevőiről — igaz, a cím szerint Nyugat-Szlovákiára korlátozva — jelent már meg idén rövid összefoglaló az Erdészeti Lapok hasábjain (Kollár és Bakay, EL CXLIX(6): 209.). Ezek után nem könnyű feladat a mezei juhar hazai rovarvilágáról írni. A juharok ugyanis rovarügyi szempontból a kevésbé gazdag fajokhoz tartoznak, ráadásul a mezei juhar ezen a csoporton belül is a kevesebb fitofág rovar 'eltartó' gazdanövények közé sorolható. Természetes erdőkben jelentős kárt, netán erdővédelmi vagy növényvédelmi gondot okozó fajjal csak elvétve találkozhatunk, és utcafásításoknál sem jellemző. Ezen túl, Nyugat-Szlovákia és Magyarország rovarfaunája között elenyésző a különbség... Akkor miről is lehet írni?

A mezei juhar Magyarországon az ártéri erdőktől a karsztbokor erdőkig majdnem minden erdőtüszülésben megtalálható elegyfajként. Tág ökológiai tűrésképességű. Nagyvárosokban, ipartelepeken, utcafásításra, de akár szélsőséges körülmények között is szívesen alkalmazkodik az előnyeivel (jól metszhető), és hátrányaival (viszonylag lassan nő és rossz törzsnevelő) együtt.

A juharokhoz, így a mezei juharhoz is számos monofág faj kötődik, ezzel jelentősen gazdagítja erdeink és zöldfelületeink ízeltlábú közösségeit. Napjainkban néhány invazív faj megjelenését is megfigyelhetjük rajta.

Leveleken, hajtásokon előforduló rovarok

A polifág lepkefajok közül az aranyfarú lepke (*Euproctis chrysorrhoea*), a kis téli araszoló tavasszal (*Operophtera brumata*), a juharbagoly (*Acronicta aceris*) a nyár folyamán okozhat egy-egy fán akár jelentősebb rágáskárokat is. A gyapjaslepke (*Lymantria dispar*) tömegszaporodása esetén ezt a fajt sem kíméli, és számos sodrómolyfajt (*Pan-*



Acericecis campestre

demis spp.) is megfigyelhetünk rajta. A bogarak közül különösen tavasszal a levélormányosok (*Phyllobius* spp.) lyugatásszerű rágásai lehetnek feltűnőek.

Az *Aleurochiton acerinus* nevű liszteskefaj szigorúan monofág, csak a mezei juhar levelein szívogat. Érdekessége, hogy a nyári és az őszi alakok bábjai eltérőek. A fák lombját megrázogatva láthatjuk, ahogy e faj apró, fehér imágói felröppennek. Gyakori, de komolyabb károsítását eddig nem figyelték meg. A kabócák jellegzetes szívásnyoma gyakran feltűnik a levelek színén. Magyaror-

szágon ez a kárkép elsősorban a zöld kabócához (*Cicadella viridis*) köthető.

A mezei juharhoz számos erősen monofág és oligofág levéltetűfaj kötődik, többnyire hangyalátogatottsággal kapcsolatosan. A legnagyobb fajszámmal (5 faj) a *Periphyllus* génusz képviselteti magát, de *Drepanaphis*, *Mimeuria*, *Chaitophorus* nemzetségek egy-egy faja és az abszolút polifág fekete répa levéltetű (*Aphis fabae*) is megjelenhet rajta. Ez a fajgazdagság a tetveket tekintve, a hangyalátogatottsággal társulva mindenképpen szerepet játszik abban, hogy a mezei juharon



Ectodemia lousella



Pulvinaria hydrangeae

* NYME EMK Erdőművelési és Erdővédelmi Intézet

jelentősebb erdő-, illetve növényvédelmi gondokkal nem szembesülünk, hiszen a hangyák számos lombfogyasztó fajt távol tartanak. A levéltetvek fajszáma a mezei juharon a közeljövőben nagy valószínűséggel növekedni fog, hiszen mind keleti, mind nyugati irányból újabb fajok megjelenésére kell számítanunk.

A különböző rendszertani egységekből származó aknázók is szép számmal képviseltetik magukat. A foltaknát képző molyok közül a *Phyllonorycter geniculata* és a *Phyllonorycter acerifoliella* a leggyakoribb, míg a kígyóaknát készítőek közül szinte kizárólagosan csak a *Stigmella aceris* aknáit lehet megfigyelni. A *Caloptilia* nemzetség három faja (*C. bauderi*, *C. hemidactylella*, *C. semifascia*) rendszeresen előfordul a mezei juharon. Az ebbe a génuszba tartozó fajok életmódja mindenképpen figyelemre méltó. Csak a fiatal lárvák aknáznak a levél fonákán, általában kígyóaknát készítenek,

(április-május), és álhernyóik nem az aknában bábozódnak.

A mezei juhar levelein több gubacs-szűnyog is megtelepszik, így a nemrég (2004) leírt monofág *Acericecis campestre* vagy a polifág *Drisina glutinosa*. E fajok „gubacsai” laposak, pergamen-szerűek és első pillantásra inkább kiterjedt szívásnyomra emlékeztetnek. A *Dasineura* fajok kétnemzedékesek és levéltorzulást okoznak. A *Contarinia acerplicans* a levélfelületen okoz feltűnő hosszúkás, vörös gubacsot. Utóbbi fajok fellépése Magyarországon ritka.

Természen előforduló rovarok

Az őshonos juharfajaink általában bőven teremnek, a természetben károsító rovarfajok száma pedig csekély, így ezen károsítási típus jelentősége mérsékeltebb. Az *Ectodemia louisella* lepkéi tojásaikat a termés szárnyára helyezik, ahol a kikelő hernyók kígyóaknában

cser tövisescincér (*Rbagium mordax*), a gesztcincér (*Liopus nebulosus*), az apró háncscincér (*Phymatodes alni*), a közönséges darázscincér (*Clytus arietis*), a díszes darázscincér (*Chlorophorus varius*), a juhar díszcincér (*Anaglyptus mysticus*) és a *Leioderes kollari*. A nagy farontó (*Cossus cossus*) erdőterületen szívesen választja tápnövényeül a mezei juhart.

... és mi jöhet még?

Az ázsiai hosszúcsápú cincér (*Anoplophora glabripennis*) lombos fákon polifág, Kelet-Ázsiából Európába behurcolt, karantén faj, mely a juharokat különösen kedveli. Nagyméretű (20-35 mm), fekete alapon fehér foltokkal gazdagon mintázott, fényes szárnyfedőű faj. A gazdanövény kérgére rakott tojásokból kikelő csontszínű, jellegzetes cincérlá-cák berágják magukat a fatestbe és teljes fejlődésük alatt a faanyagot fogyasztják. Élő fákon többnyire már csak a kerek kirepülési nyílás utal jelenlétükre.



Periphyllus

melyet a későbbiekben kiszélesítenek, és szinte teljesen kitérítik az erek szögletét. Az idősebb lárvák a levelek csúcsát göngyölik be, melynek védelmében hámozgatnak, illetve vázasítanak. Egy hernyó három, egyre nagyobb sodratot készít, melyek ugyanazon, vagy akár különböző leveleken is elhelyezkedhetnek. Ez az összetett lárvafejlődés a természetes elenségek megtevesztését szolgálja. Ilyen taktikai elemeket számos más nemzetiségbe tartozó molyfaj is alkalmaz.

A *Heterarthrus leucomela* levéldarázs kedvenc, és a *H. wuestneii* kizárólagos tápnövénye a mezei juhar. Egnemzedékes fajok, melyek különböző időben, de hasonló, levélcsúcsból induló, kiterjedt levélfelszíni aknákat képeznek. A *Hinatara* (*H. nigripes*, *H. recta*) fajok ugyancsak levéldarázsok, szintén egnemzedékesek, és nagyobb, a levélcsúcsból induló aknákat készítenek. A korábban említett fajoktól abban különböznek, hogy aknáik nagyon koraiak

táplálkoznak és végül a magot is elfogyasztják. Viszonylag ritka Magyarországon a magban fejlődő *Pammene traumiama* sodrómolyfaj.

Kéregben, fában előforduló rovarok

A juharok hajtásain, ágain számos pajzstetűfaj telepszik meg. A legújabbak közül a *Pulvinaria* fajokra hívjuk fel a figyelmet. A *P. hydrangea* már évek óta megtalálható hazánkban, az ország egyes területein szinte már közönséges. A *P. regalis*-t Magyarországon még nem figyeltük meg, bár már Európa több országában jelen van. Mindkét faj előfordul a hajtásokon és a leveleken egyaránt, jelentős levélhullást, valamint hajtásszáradást okozva. Inkább a nedvesebb, mérsékelt meleg időjárási körülmények kedveznek felszaporodásuknak.

A xilofág fajok közül idősebb fák elhalt törzsrészeiről, ágaiból gyakran előkerül a kis hősincér (*Cerambyx scopolii*), a



Stigmella aceris

A mezei juhar egészségi állapota szempontjából, elsősorban a zöldfelületekhez kötötten, az abiotikus faktorok (légszennyezés, útsózás stb.) esetén nagyobb jelentőségűek, mint akár a rovarok, akár a kórokozók (bár a legtöbb esetben ez utóbbi csoport sem elhanyagolható, különösen a sarjcsokrokokon).

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a mezei juhar rovarközösség szempontjából nem kiemelkedően gazdag, de őshonos fafajként a hozzá kötődő mintegy 160 növényevő rovarral jelentős. Kárt, egészségi problémát csak néhány rovar okoz rajta, azt is elsősorban urbánus környezetben. Jelentősebb hatásúak a kórokozók és az abiotikus faktorok. Ellenálló képessége (egyéb tulajdonságai mellett) hozzájárul ahhoz, hogy természetes erdőkben jól újul, emberi környezetben széles körben alkalmazzák (városfásítás). Jelenlétével mindkét helyen gazdagítja a rovarvilágot. 🌿